

Egyházi közigazgatási peres eljárás

Szerző: ERDŐ Péter

Affiliáció: professor emeritus (PPKE KJPI); az MTA rendes tagja

Rovat: Egyházjog

Rovatszerkesztő: SZUROMI Szabolcs

Lezárás dátuma: 2020.04.15

Idézési javaslat: ERDŐ Péter: „Egyházi közigazgatási peres eljárás” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Egyházjog rovat, rovatszerkesztő: SZUROMI Szabolcs) <http://ijoten.hu/szocikk/egyhazi-kozigazgatasi-peres-eljaras> (2021). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

Az 1983-as Egyházi Törvénykönyv (Codex Iuris Canonici, CIC) átdolgozása során javasolták, hogy egyes államok közigazgatási bírászkodásának példáját követve a katolikus egyházban is létesüljenek sajátos bíróságok a közigazgatási intézkedések felülvizsgálatára. A sérelmes intézkedések ellen azelőtt is lehetséges volt és továbbra is működik a közigazgatási felfolyamodás. Ezen túlmenően tervbe vették külön közigazgatási bíróságok alapítását. Mivel azonban az egyházon belül a közigazgatás fogalma sem teljesen azonos az állami jognak ezzel a kategóriájával, a hatalmi ágak modern megkülönböztetése pedig újdonság a kánonjogban, teljes elválasztásuk viszont teológiai okból nem is lehetséges, végül a közigazgatási bírászkodást az egyetemes egyházjog csak az Apostoli Signatura Legfelsőbb Bírósága keretében, egy külön szekcióban vezette be, de nem írta elő az egyes egyházmegyék szintjén.

Tartalomjegyzék

1. Elvi alapok
2. A közigazgatási bírászkodás bevezetése a kánonjogban
3. Az Apostoli Signatura közigazgatási bírászkodása
4. JEGYZETEK

1. Elvi alapok

[1] A kereszténység, mint a korabeli zsidóság körében keletkezett vallási mozgalmak általában,^[1] kezdeteitől fogva szervezett közösségekben működött, nem csupán strukturálatlan, karizmatikus jelenség volt. Benne egységes, vallási alapú, de a hétköznapi élet nagy részére kiterjedő tekintélye, „hatalma” volt az egyszemélyi vezetőknek (püspökök) és a vezető testületeknek (presbitérium), hasonlóan a zsinagógai közösségekhez.^[2] A későbbi évszázadok során a katolikus egyház a benne működő „hatalom” különböző formáinak megjelölésére az egyes korok jogi kultúrájának más és más fogalmait használta fel, de ennek során mindig kereste vallási sajátosságának kifejezését. A II. Vatikáni Zsinat hangsúlyozta a szent hatalom (*potestas sacra*) egységét, vagyis a tanítói, papi és kormányzói hatalom szerves együvé tartozását^[3] és összefüggését az egyházi rend szentségével.^[4] Az Egyházi

Törvénykönyvnek a zsinatot követő átdolgozása során egyrészt érvényesíteni akarták ezt a teológiai szempontot, másrészt a modern világi jog mintájára bevezették az egyházkormányzati hatalom három klasszikus ágának, a törvényhozói, a bírói és a végrehajtó hatalomnak (*potestas executiva*) a megkülönböztetését. E hatalmi ágak bizonyos fajainak egyes feladataira ugyan specializált szervek alakulhatnak, de a kormányzati hatalom alapvető szintjein, vagyis a pápa, a püspökök testülete és az egyes megyéspüspökök szintjén a hatalomfajták szükségképpen összetartoznak. Ezért a katolikus egyházban a hatalmi ágak megkülönböztetése esetleg lehetséges, teljes elválasztásuk azonban nem.

2. A közigazgatási bírászkodás bevezetése a kánonjogban

[2] Az 1983-as Egyházi Törvénykönyv végrehajtó hatalomról beszél, nem pedig közigazgatási hatalomról. Ismeri viszont a közigazgatási intézkedés (*actus administrativus*) fogalmát.^[5] A hatályos kánonjog szerint a végrehajtó hatalom intézkedéséből támadt jogvitákban a rendes ->bíróságok előtt peres eljárás nem folytatható. Ilyenkor az ügyben – a CIC 1400. kán. 2. § szerint – vagy az egyházi előjáróhoz mint a végrehajtói^[6] és nem mint a bírói hatalom (mellyel egyes előjárók, például a megyéspüspökök szintén rendelkeznek) hordozójához, vagy közigazgatási bírósághoz lehet fordulni. Ez utóbbi, egyébként meglehetősen különleges esetben külön az ilyen jogviták intézésére felállított (tehát nem rendes) bírói szerv közigazgatási peres eljárást (*iudicium contentioso-administrativum*) folytat le.

[3] A közigazgatási bíróságok rendszerét – noha ez a tervezetben szerepelt,^[7] még az 1982-es Schemában is – a *Codex* nem hozta létre a részegyházakban. Csupán az Apostoli Signatura II. részlege működik közigazgatási bíróságként, melynek ezt a feladatkört már a *Regimini Ecclesiae Universae* kezdetű apostoli rendelkezés (1967. VIII. 15, nr. 106: AAS 59 [1967] 921) megadta. A római kúria működésének szabályzata (Const. Ap., *Pastor bonus*, 1988. VI. 28, Art. 123: AAS 80 [1988] 891–892) az Apostoli Signaturának ezt az illetékességét megerősítette. Kijelentette, hogy az csak a római kúria központi hatóságai által kiadott vagy felülvizsgált egyedi közigazgatási intézkedések elleni felfolyamodások elbírálására terjed ki, mégpedig csupán abból a szempontból, hogy az intézkedés a döntés vagy az eljárás során (*in decernendo vel in procedendo*) nem ütközött-e törvénybe. Az intézkedés törvénytelenységén kívül ilyenkor a felfolyamodó kérelmére a Signatura a kártérítés ügyében is dönthet. Ugyancsak illetékes a Signatura a pápa vagy a római kúria központi hatóságai által rábízott közigazgatási jogvitákban (1445. kán. 2. §). Törvényhozói jellegű intézkedés törvényessége tárgyában a Signatura illetéktelennek nyilvánította magát (Sign. Ap., Decr. part., 1979. III. 31).^[8]

3. Az Apostoli Signatura közigazgatási bírászkodása

[4] Az Apostoli Signatura működését XVI. Benedek pápa újrászabályozta (*Motu proprio, Antiqua ordinatione* és *Lex propria del Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica*, 2008. VI. 21: AAS 100 [2008] 513–538).^[9] A Signatura előtt folyó közigazgatási peres eljárást ugyanez a pápai rendelkezés határozta meg (*Lex propria...*, Art. 73–105: AAS 100 [2008] 529–534). Az itt lefolytatott közigazgatási peres eljárásokban született egyes döntvények szövegét és kommentárját esetenként kánonjogi szakfolyóiratok közlik.^[10]

[5] Közigazgatási bíróságként ítélkezik a Signatura (II. részlege): 1) azokban a hozzá törvényesen felterjesztett vitákban, melyek az egyházi hatóságok közigazgatási intézkedéseiből támadtak; 2) azokban az egyéb közigazgatási vitákban, melyeket a pápa vagy a római kúria központi hatóságai rábíztak; 3) az ezek között a központi hatóságok között folyó illetékességi vitákban (1445. kán. 2. §; Const. Ap., *Pastor bonus*, 1988. VI. 28, Art. 123: AAS 80 [1988] 891).

[6] Mivel a CIC csupán arról szólt, hogy a Signatura a közigazgatási intézkedésekből támadt, törvényesen elé terjesztett vitákban bírászkodhat, eleinte lehetségesnek tűnt, hogy a Signatura közigazgatási bírászkodása a kúria reformjával szélesebb körűvé váljék. A római kúria korábbi

szabályzatának előírása (Const. Ap., *Regimini Ecclesiae universae*, 1967. VIII. 15, nr. 106: AAS 59 [1967] 921) a Signatura ilyen illetékességét a központi kúriai hatóságok döntéseinek törvényességi felülvizsgálatára korlátozta. Többen arra számítottak, hogy majd lehetőség nyílik arra, hogy a Signatura ne csupán akkor dönthessen, ha előzőleg közigazgatási felfolyamodás után az illetékes római kongregáció már állást foglalt az ügyben, hanem a közigazgatási felfolyamodás helyett is lehet majd a Signaturához fordulni bírói felülvizsgálat végett.^[11] Ez a változás azonban nem következett be. A római kúria működését szabályozó 1988-as apostoli rendelkezés megerősítette, hogy a közigazgatási intézkedésekből támadt jogviták csak akkor kerülhetnek törvényesen az Apostoli Signatura elé – s így azokban csak akkor bírászkodhat érvényesen –, ha az illető egyedi közigazgatási intézkedést a római kúria valamelyik központi hatósága hozta vagy vizsgálta felül. Ilyenkor is csak arról dönthet a Signatura, hogy az illető intézkedés a döntéshozatal vagy az eljárás során megsértette valamilyen egyházi törvényt (Const. Ap., *Pastor bonus*, 1988. VI. 28, Art. 123 § 1: AAS 80 [1988] 891). Tehát a Signatura mint közigazgatási bíróság ezeknek az intézkedéseknek az érdemi részét nem módosíthatja, bár a törvénytelen intézkedéssel okozott károk megtérítéséről a felfolyamodó kérésére ítélezhet (*Pastor bonus*... Art. 123 § 2).

[7] Egyes szerzők hangsúlyozzák, hogy noha a CIC a helyi közigazgatási bíróságokat nem említi, elvileg nem zárja ki azok felállítását.^[12] Más kérdés azonban, hogy ezek milyen szintűek lehetnének, vagy mi lenne a gyakorlati hasznuk. Egyházmegyei szinten például a szó szoros értelmében vett közigazgatási intézkedéseket többnyire a megyéspüspök vagy helynöke hozza. Ezek felülbírálatára az egyházmegyén belül nem lehetne illetékes olyan szerv – hacsak a Szentszék külön nem intézkedne –, mely hatalmát nem a megyéspüspöktől kapja (CIC 381. kán. 1. §). Ez pedig amúgy sem tenné lehetővé egy efféle közigazgatási bíróság függetlenségét.

[8] Bizonyos kánonjogászok tartózkodnak attól, hogy a közigazgatási peres eljárást a peres eljárások körébe sorolják.^[13] Mások fenntartás nélkül közigazgatási perről szólnak.^[14]

4. JEGYZETEK

[1] Marcel SIMON – André BENOÎT: *Giudaismo e cristianesimo. Una storia antica* (Economica Laterza 373), Roma-Bari, Laterza, 2005, 55.

[2] James Tunstead BURTCHAELL: *From Synagogue to Church, Public Services and Offices in the Earliest Christian Communities*, Cambridge, Cambridge University Press, 1992, 201–227.

[3] Vö. Conc. Vat. II, Const. *Lumen gentium* 21b.

[4] Vö. pl. Jean BEYER: „La nouvelle définition de la »Potestas Regiminis« *L'Année Canonique* 1980, 53–67; Jean BEYER: „De natura potestatis regiminis seu iurisdictionis recte in Codice renovato enuntianda” *Periodica* 1982, 93–145; Alfonso M. STICKLER: „Le pouvoir de gouvernement, pouvoir ordinaire et pouvoir délégué” *L'Année Canonique* 1980, 69–84.

[5] Vö. J. GARCÍA MARTÍN: *Gli atti amministrativi nel Codice di diritto canonico* (Facoltà di diritto canonico San Pio X. Manuali 11), Venezia, 2018. A közigazgatási jog sajátos értelméről az egyházban vö. például ERDŐ Péter: „Az egyházi közigazgatási jog mint önálló jogág” in Csehi Zoltán – SCHANDA Balázs –

SONNEVEND Pál (szerk.): *Viva Vox Iuris Civilis. Tanulmányok Sólyom László tiszteletére 70. születésnapja alkalmából*, Budapest, Szent István Társulat, 2012, 549–557 (A tanulmány megjelent továbbá *Kánonjog* 2012, 7–14.)

[6] Ezt nevezzük rendes közigazgatási felfolyamodásnak (*recursus administrativus*); vö. CIC 1732–1739. kán.

[7] Vö. *Communicationes* 10 (1978) 214–215.

[8] Megjelent: Xaverius OCHOA – Dominicus ANDRÉS (szerk.): *Leges Ecclesiae post Codicem Iuris Canonici editae VI*, Roma, Commentarium pro Religiosis, 1987, 7713–7715.

[9] Vö. Antonio BONNET – Carlo GULLO (szerk.): *La Lex propria del S. T. della Segnatura Apostolica* (Studi giuridici 89), Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2010.

[10] A szakfolyóiratokban megjelent döntvények listája német nyelven.

[11] Pl. Javier OCHOA: „I processi canonici in generale” *Apollinaris* 1984, 212–213.

[12] Vö. pl. Klaus LÜDICKE (szerk.): *Münsterischer Kommentar zum CIC* (7. Erg., März 1988), Essen, Ludgerus, 1984 k., 1400/3; José María PIÑERO CARRION: *La ley de la Iglesia. Instituciones Canónicas II*, Madrid, Sociedad de Educación Atenas, 1986, 440.

[13] Pl. LÜDICKE (12. j.) 1400/3.

[14] OCHOA (11. j.) 201; Jorge MIRAS: „Proceso contencioso-administrativo” in Javier OTADUY – Antonio VIANA – Joaquín SEDANO (szerk.): *Diccionario General de Derecho Canónico VI*, Cizur Menor-Pamplona, Aranzadi, 2012, 510–512.